

50 jaar dierenpark "de Vlacie"

Een korte geschiedenis

Op 26 april 1967 werd onze burgemeester F.A.J. Kempenaars 65 jaar, waarna hij op 1 mei met pensioen ging. Ter gelegenheid hiervan boden de inwoners van onze gemeente hem als geschenk het dierenpark "de Vlacie" aan.

In 1970, de burgemeester was inmiddels waarnemend geworden voor de tijd tot de annexatie, werd op zijn initiatief en advies een stichting opgericht. In een brief aan de gemeenteraad schrijft hij: "Zolang de gemeente Engelen als zelfstandige gemeente bestaat zal naar mijn gedachte het gemeentebestuur te allen tijde bereid zijn de instandhouding van dit park te verzekeren, zich gesteund wetend door alle inwoners die dit park niet meer zouden willen missen. Maar wat zal de toekomst brengen? Ook en misschien vooral als Engelen met 's-Hertogenbosch wordt samengevoegd?" En verderop: "Hoewel ik groot respect heb voor het

gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch, heb ik niet de absolute overtuiging dat een dierenpark in Engelen die intensieve belangstelling zal krijgen, die wij allen toch zo graag zouden willen zien."

23 december wordt bij acte van notaris Plasmans de stichting "Dierenpark de Vlacie" opgericht. Het bestuur bestond uit de heren F. Kempenaars (vz), H. Salfischberger (secr.), P. van Twisk (penningmeester), J. Dielissen en N. Murray, beide lid. In januari 1971 vroeg de stichting aan het gemeentebestuur van Engelen om een jaarlijkse subsidie ter grootte van het exploitatietekort, in dat jaar 1800 gulden.

Op weg naar de opening.

Wethouder Charles ter Ellen verwelkomt burgemeester Kempenaars met zijn vrouw.

Eind februari besluit de gemeenteraad een jaarlijkse subsidie ter grootte van dit tekort toe te kennen. Onlangs hoorde ik van de heer Salfischberger dat de stichting de grond voor het bedrag van 1 gulden had verworven.

Op 1 april 1971 werden we geannexeerd en de gemeente 's-Hertogenbosch gaat akkoord met alle door de gemeente Engelen gestelde voorwaarden, die volledig en onverkort worden geaccepteerd.

Vanaf de oprichting van het dierenpark, dus niet vanaf de stichting, had de echtgenote van de secretaris, mevrouw A. Salfischberger-van de Mortel om niet de verzorging van de dieren op zich genomen, maar in 1979, na 12 jaren, werd dit haar te zwaar en de stichting verzocht de gemeente de verzorging in handen van hun dierenverzorger te leggen. Omdat die hiervoor salaris kreeg, moest de subsidie verhoogd worden, wat tot nader overleg leidde.

Op 3 juli 1980 schreef de gemeente aan het stichtingsbestuur: "Hierbij delen wij U mede dat wij besloten hebben zowel de verzorging van de dieren als het onderhoud van het dierenparkje "de Vlacie" geheel voor onze rekening te nemen. Omdat daarom geen kosten meer voor Uw rekening komen, hebben wij tevens besloten U met ingang van dit

jaar reeds geen subsidie meer te verlenen in de exploitatie van het dierenpark." De stichting ging dus sluimerend verder. Zij is niet opgeheven.

Nog even terug naar de begintijd. Dank zij het feit dat de voorzitter en de secretaris lid waren van een kynologenclub, hadden ze relaties in die dierenclub en via een leraar in Helmond, die zelf met een dierenparkje te maken had, kwamen we in het bezit van een paar geiten. Er werd zelfs elk jaar een bok gestuurd om voor uitbreiding van onze veestapel te zorgen. Ook pluimvee werd via deze weg verkregen. Er staat een mooie stal, die in 2010 werd gerenoveerd. Deze stal werd gebouwd in de begintijd door leerlingen van de MTS, die onder leiding van de Heer C. ter Ellen, leraar aan deze school, deze bouw als stageopdracht moesten uitvoeren.

In 1988 verwees de toenmalige secretaris van de bestuursraad, Jan Romeijn, in een notitie nog naar het raadsbesluit van de gemeente Engelen van 25-2-1971, de brief van de gemeente van 3-7-1980 en bevestigde hij dat de stichting nog steeds bestond.

In Januari 2005 komt de toekomst van de parkjes opnieuw op de agenda maar de stichting werd niet in dit overleg betrokken. We hoorden wel dat bij ons alles bij het oude zou blijven.

Na de opening betreedt mevrouw Kempenaars als eerste het dierenpark.

Mevrouw Bea Kagie-Hopmans, al 10 jaar als vrijwilligster bezig met de verzorging van onze dieren en bestuurslid van de Bossche en Rosmalense kinderboerderijen en dierenparken, krijgt, in 2016, in een adviesrapport van de gemeente te lezen dat er 100.000 euro bezuinigd moet worden op deze voorzieningen. Hierop volgen heftige reacties: er komt een brief van de heer Murray aan de wethouder, de heer L. van Boekel spreekt in bij de bestuursraad, er worden 3000 flyers bezorgd bij omwonenden van de parkjes, in Engelen worden 600 handtekeningen tegen dit voornemen verzameld en mevrouw Bea Kagie spreekt in in de commissie maatschappelijke ontwikkelingen van de gemeente. Gevolg was dat de gemeente zich ging beraden en het voorstel introk.

Gezien alle gebeurtenissen van het afgelopen jaar had het sluimerende, maar waakzame bestuur behoefte aan aanvulling en herschikking. Van de pioniers is alleen de heer Salfischberger nog in leven, maar gezien zijn hoge leeftijd had hij zich in 2009 reeds teruggetrokken. Hij werd om zijn grote verdiensten tot erelid benoemd. In de loop van de tijd is het bestuur aangevuld door de heren L. van Boekel en J. Marjot, van wie de laatste zich vanwege zijn leeftijd terugtrok. Het bestuur bestaat nu uit mevrouw B. Kagie, voorzitter, de heer L. van Boekel,

Gerard van Zeelst met een jong geitje.

secretaris en de heer S. Murray, penningmeester. Lid zijn de heer R. van Lamoen en mevrouw E. Willems (al lange tijd vrijwilligster bij ons park).

Er heerst dus weer rust rond ons parkje, een plek waar je niet hoeft te lopen, maar kunt slenteren of stilstaan, waar opa's en oma's met hun kleinkinderen kunnen genieten van de dieren, en het onbebouwde stuk grond in ons dorp, met zijn vijver, planten en bomen. Waar haasten een lelijk woord is. Waarvan ik hoop en U toewens dat het nog lang ons de kans geeft om op een bankje te mijmeren en te genieten.

Han Marjot

Ansichtkaart

In Nieuwsbrief nr. 11 van Angrisa werd een publicatie aangekondigd van Bart Beard van heemkundekring Onsenoort. Die heeft samen met de zoon van architect Hein de Graaf een onderzoek uitgevoerd naar de nieuwe Sint Lambertuskerk aan de Graaf van Solmsweg te Engelen. Afgelopen september verschenen de resultaten in een thema-nummer van *Met Gansen Trou*.¹ Aangevuld met wat eigen gegevens volgt hieronder een korte samenvatting.

Het begint allemaal op 6 februari 1929. Toen kreeg Engelen namelijk een nieuwe zieleherder in de persoon van pastoor Serrarens. Omdat de oude uit 1830 daterende waterstaatskerk veel te klein was en bovendien ernstig leed onder achterstallig onderhoud, liet pastoor Serrarens plannen maken voor een geheel nieuw en veel groter kerkgebouw. Dat werd ontworpen door architect Hein M. de Graaf (1889–1958) uit 's-Hertogenbosch. De Graaf had de opleiding 'Bouwkunde & Architect' gevolgd bij het zeer gerenommeerde architectenbureau van H.P. Berlage in Amsterdam, u weet wel, van de Beurs. Daar werkte hij onder andere mee aan het ontwerp en de bouw van jachthuis Sint-Hubertusslot te Otterlo, midden op de Veluwe. In 1923 wordt hij als architect aangesteld bij de toenmalige Rijksgebouwendienst in Den Haag en raakt betrokken bij een project in Den Bosch, namelijk de 'Koninklijke School voor Kunst, Techniek en Ambacht' aan het Kapelaan Koopmansplein. In 1924 gaat hij voor de begeleiding daarvan in Den Bosch wonen en vijf jaar later vestigt hij zich daar als zelfstandig architect. Dat verklaart waarom 'bouwpastoor' Serrarens hem gemakkelijk kon vragen. Nadat Serrarens met veel succes de nodige financiële middelen had weten los te peuteren, verleende het bisdom op 27 december 1932 toestemming voor de bouw van een nieuwe kerk met pastorie. En net als de al genoemde school aan het Kapelaan Koopmansplein ontwierp Hein de Graaf de kerk in de architectuurstijl van de Amsterdamse School, de stijl die hij zich bij Berlage in Amsterdam zo grondig eigen had

kunnen maken. In maart 1933 begonnen de voorbereidende werkzaamheden.

De uitvoering lag in handen van de uit Engelen afkomstige aannemer Alsemgeest. Bart Beard merkt op dat Alsemgeest – wilde hij de opdracht ook daadwerkelijk krijgen – wel eerst lid moest worden van de Rooms-katholieke Bond van Bouwpatroons! Zo ging dat in die tijd. Alsemgeest gehoorzaamt braaf en op 26 mei 1933 wordt de eerste steen gelegd. Nog geen vijf maanden later konden kerk en pastorie worden opgeleverd! Een ware recordprestatie, geholpen door het feit dat in deze crisistijd vele bouwarbeiders beschikbaar waren. Op woensdag 25 oktober werd het gebouw plechtig ingewijd door monseigneur Diepen, die al om 8 uur 's ochtends aan de rand van het dorp werd opgewacht door een stoet bruidjes en pensionaires. De totale bouwkosten van kerk en pastorie bedroegen, inclusief de inrichting, f 35.500,-. Aannemer Alsemgeest had zoveel materiaal over van de kerkbouw, dat hij voor zichzelf aan Graaf van Solmsweg 87 nog een huis kon bouwen. De jaren dertig architectuur van de Amsterdamse School is overduidelijk herkenbaar aan dit huis, hetgeen doet vermoeden dat het ontwerp wellicht ook van de hand van Hein de Graaf is geweest. De huidige gangvloer van het huis bezit tot op de dag van vandaag exact dezelfde vloertegels als de geglazuurde exemplaren in de kerk! Wonderbaarlijk genoeg blijft gedurende de Tweede Wereldoorlog – wanneer Engelen met name de laatste maanden van 1944 zwaar onder vuur ligt – de schade aan kerk en pastorie beperkt. Alleen de oostgevel en het glas-in-lood worden beschadigd. Architect Hein de Graaf heeft nog vele andere ontwerpen in Den Bosch ontworpen en gebouwd, waarvan de meeste eveneens in Amsterdamse Schoolstijl. Daarvoor, alsmede voor een uitgebreide architectonische beschouwing van de Engelse Sint Lambertuskerk, wordt verwezen naar het lezenswaardige artikel van Bart Beard in het septembernummer van *Met Gansen Trou*.

Rob Gruben

¹ Bart Beard, 'Sint-Lambertuskerk te Engelen', *Met Gansen Trou* 66 (september 2016), nr. 9, p. 161–172.

Lambertus kerk:
Ansichtkaart van de
Lambertuskerk uit de
eerste jaren.

Column

Lachen in de kerk

Hebt u dat ook? Staat er een in Engelen genomen foto in de krant met mensen erop: dat u dan gaat speuren naar bekende gezichten? Laatst werd in de protestantse kerk het resultaat gepresenteerd van de opknopbeurt van het gebouw. In het Brabants Dagblad stond een verslag met foto; de fotograaf had die vanaf de kansel genomen. Er waren nogal wat mensen op te zien, maar op zo'n afstand dat ik slechts één persoon met zekerheid wist te onderscheiden (ds. Knijff) en één onder voorbehoud (mw. Wiechers).

Over de kansel gesproken: bij het stadsarchief berust het Kerckenboek van de hervormde gemeente Engelen. Daarin treft men vanaf 1641 o.a. de notulen aan van de Kerkenraadsvergaderingen. Bij mijn onderzoek naar Engelen 250 jaar geleden en met name naar de handel en wandel van dominee Juijn kwam ik zelf dankzij die notulen en zijn gefingeerde dagboek ook op de kansel terecht.

Lees fragmenten
uit het dagboek
van dominee Juijn
op pagina 6

Ephemeris pastoris: caepae

Dagboek van een herder: Juijn

Dinsdag 17 oktober 1769

Vanmiddag stond ouderling Pieter Bernard voor de deur. Mijn echtgenote liet hem binnen en leidde hem naar mijn studeerkamer. Ik zat daar te lezen in de Bekentenissen van Sint Augustinus, hoe hij ooit de boomgaard van de buurman was binnengeslopen en er een appel had ontvreemd. Zo een hebben ze nodig heilig moeten verklaren! Welnu, Pieter, strak in een krijtstreepjespak, vadermoordenaaroverhemd en op zijn kale hoofd een schoorsteensveggershoed, die hij beleefdheidshalve schielijk afnam, stak meteen van wal: "Johannes," zei hij, want gezien het aanmerkelijke leeftijdsverschil tussen ons beiden vindt hij het nog te vroeg mij nú al met Eer-waarde aan te spreken, "ik betreur het ten zeerste u van het volgende gebeuren, dat in onze Oude Lambertuskerk heeft plaatsgevonden, kond te moeten doen, maar de Heere HEERE zou het mij ten zeerste euvel duiden, indien ik zweeg." Dit om aan mijn lieve dagboek een indruk te geven van 's mans taalgebruik; in het vervolg zal ik mij bedienen van gangbaarder taal. "Spreek u uit, ouderling," moedigde ik hem aan, en hij begon.

"Het is een ijzingwekkend geval, dominee, passend bij deze kille oktoberdag (het zal heden inderdaad niet veel warmer dan 4° Reaumur zijn geweest). Ik was met diaken Rutger Murraij, die altijd partij voor de arme dieren kiest, op weg naar Anton Romers en Peter de Wijs om de pacht te innen van het Eijmerskamp en het Hoogveld, toen wij werden aangesproken door de heer Jan Canneman. Deze vertelde dat hij zich onlangs, toen gij te Babyloniënbroek de afwezige predikant verving, hier tijdens de predikatie van de weleerwaarde heer J.A. Schluijtel, de dominee van Hedel, die op zijn beurt voor u waarnam, ten hoogste geërgerd had.

Geschrokken vroegen wij, wat de heer Schluijtel dan wel niet had verkondigd. Maar de hooivork bleek heel anders in de steel te steken. Canneman, en naar hij aannam velen met hem, hadden aanstoot genomen aan het gedrag van een zekere Wouter Siffers, die een knecht is van de Heer van Empel, Johannes Wilhelm Hannes. De Kerkenraad en dominee Juijn mogen deze zaak, zo zei hij, niet ongemerkt laten passeren!

Na zo bij ons zijn beklag te hebben gedaan ging Canneman zijns weegs. Ik sprak met Murray af, dat ik u van het voorgevallene in kennis zou stellen. En dat heb ik bij dezen gedaan."

Ik zegde de heer Bernard toe het Consistorium morgen bijeen te roepen om ons te beraden. Vervolgens bezochten wij samen bijna alle leden van onze protestantse gemeenschap om hun lezing van wat er gebeurd was te aanhoren. Tenslotte ging ik alleen de kerk in en trok ik mij terug op de kansel om op deze verheven plek ontvankelijker te zijn voor ingevingen uit den hoge hoe het beste deze zaak aan te pakken.

Woensdag 18 oktober 1769

Vergadering van het Consistorium. Behalve ik zelf waren present de ouderlingen Wijnant Murraij en Pieter Bernard en de diakens Rutger en Gijsbert Murraij. Ik opende met gebed. Vervolgens heb ik het gisteren beschrevene gerapporteerd en de bevindingen van mijn rondgang door Engelen samengevat. Ik kreeg te horen en ik citeer uit de notulen:

"dat gemelde Wouter Siffers gedurende de Godsdienst op een ergerlijke en onstichtelijke wijze gelachen had, zodat zij, gemeente, er ten uiterste over misnoegd, gestoord en ontsticht was, te meer wijl genoemde Wouter Siffers een Roomse man van Empel mee in de kerk had gebracht, die naast hem zat, en zij er voor die Roomse te meer over geërgerd waren dat Wouter Siffers, gereformeerd zijnde, zich zo aanhoudend oneerbiedig en spotachtig onder de Godsdienst gedroeg."

Wij hebben ons beraden wat te doen en hebben unaniem besloten om Wouter Siffers voor mij en twee andere uit ons midden te ontbieden en hem wegens zijn ergerlijk gedrag te waarschuwen en te vermanen. Hierna is de vergadering in vrede en dankzegging beeïndigd.

Ik bekeek nog eens de krantenfoto: de kansel, daarop opengeslagen de oude Statenbijbel, dominee Schluijtel uit Hedel (net buiten beeld). Hij leest uit Psalm 126: "Wij lachten, juichten; onze tongen, verhieven 's HEEREN naam, en zongen...". Hoor ik in de kerk iemand lachen en Allelujah zingen? Wat doet Schluijtel? Werpt hij een vernietigende blik de kerk in of leest hij onverstoort voort? Ik speur op de foto. De stoelen zijn leeg, mensen staan met elkaar te praten. Waar is Wouter Siffers gebleven? Zijn leven één tel gevangen in het Kerckenboeck, dankzij één moment van onstichtelijk gedrag aan de totale vergetelheid ontkomen!

Uit de kast genomen door Anneke

Een monument van liefde

Voordat het dierenpark er was, konden inwoners van Engelen er in de zomer wat klein vee laten grazen en in de winter kon men er heerlijk schaatsen.

Op deze prachtige luchtfoto uit de jaren 60 zullen de wat oudere Engelenaren onder u veel details herkennen. Details die inmiddels mogelijk zijn verdwenen, veranderd of geheel ingebouwd. We hebben helaas geen luchtfoto uit de tijd dat de vijver nog niet was uitgegraven. Voor die tijd was het een moerassig grasland. In de winter liep dat helemaal onder water en kon men er heerlijk op schaatsen. De bebouwing was ook nog niet zo intensief als nu. Mevrouw van de Heuvel (van de winkel) vertelde toentertijd, dat zij bij de voordeur de schaatsen onderbond en zo naar Vlijmen kon schaatsen.

Een jaagpad

Als in de zomer de grond weer was drooggevallen konden de inwoners van Engelen met toestemming van de gemeente een stukje grond gebruiken om een kalf of geit op te laten grazen of gewoon om gras te maaien voor de dieren thuis. Er had zich ook een jaagpad gevormd vanaf de Achterstraat, over de Vlacie naar de Schoolstraat en zo naar Bokhoven en Vlijmen. Zo bleef het tot in de jaren 50 toen er zand werd opgezogen voor de huizenbouw aan de Vlacie, want ook dat gedeelte was moerasgebied en moest worden opgehoogd.

De vuilnisbelt, die daar lag werd opgeruimd en de grond werd bouwrijp gemaakt voor de huizen. Deze waren bestemd voor de blinden van de BLIZO en de medewerkers. Toen de huizen waren gebouwd, is het parkje beetje bij beetje netjes opgeknapt met een mooie vijver. Aan der rand van de vijver was een soort podium gebouwd met een aantal lantaarnpalen voor muziekkuitvoeringen. Intussen werd het gras begraasd door klein vee van Engelenaren. Het parkje kreeg zijn definitieve bestemming met het dierenpark als cadeau aan burgemeester Kempenaars.

Een monument van liefde

Het dierenverblijf met zijn karakteristieke vorm werd getekend door Charles ter Ellen. De jongens aan wie hij les gaf op de MTS in Den Bosch hebben

met de bouw geholpen. Het is inmiddels een monument van liefde voor dieren geworden. Dat is het kunnen worden dankzij de vele en trouwe vrijwilligers, die de dieren hebben verzorgd samen met de gemeente Engelen-Bokhoven, die het financieel mogelijk maakte. De afgelopen jaren werd het spannend in verband met de

De zandzuiger is klaar met zijn werk en ligt gereed om uit het water gehaald te worden.

bezuinigingswoede van de gemeente. Gelukkig heeft het gezond verstand het dit keer gewonnen en is iedereen er wel van overtuigd dat zo'n dierenpark een maatschappelijke functie heeft. Het heeft tenslotte niet voor niets 50 jaar lang kunnen bestaan. Wat ons betreft: nog 50 jaar er bij!

Deze prachtige luchtfoto dateert uit de jaren 60. De oudere Engelenaren onder u zullen een aantal details die inmiddels verdwenen of aangepast zijn, zeker herkennen.

Angrisa

HEEMKUNDEKRING ENGELEN

Secretariaat

Lambertusstraat 17

5221 BB Engelen

E info@angrisa.nl

I www.angrisa.nl